

Weichbild magdeburski w układzie śląsko-małopolskim.**Wersja sandomierska**

Rękopis Rosyjskiej Akademii Nauk w Sankt-Petersburgu, sygn. Ban. F 143, k. 127r–134v

Odczyt: Maciej Mięka

[1] [k. 127r] <Maydeburg ^a> Cum^b Maydeburgensis civitas primo plantabatur, datum fuit incolis ipsius ius municipale iuxta ipsorum arbitrium. Extunc decreverunt eligere consules et scabinos, scabinos ad longa tempora et consules ad unum annum. Qui tunc iuraverunt, sicut nunc iurant, tria [s] seu alia, singulis annis, cum novi eliguntur, ius, honorem et fructum civitatis conservare et dilatare, quanto melius poterint, cum consilio seniorum civitatis.

Consules^b hanc habent potestatem, qui iudicant super omnem forum defr[a]u[d]osum^c [?] in comestibilibus et bibilibus, super iniustas pensas, mensuras et libras. Et qui in istis delinquit, hic suum ius tres marcas Sclavonicas^c demeretur, que in numero faciunt triginta sex solidos. Consules inter se eligunt proconsulem et exponunt legale suum iudicium, quando volunt, cum consilio sapienciorum. De civitate et quidcumque tunc in iudicio fieri decreverint, hoc debet inviolabiliter observari. Si quis istud statutum infringit, hoc consules repetant. Qui ad iudicium non venerit, cum campana pulsator, solvet sex denarios. Sin autem sibi iudicium publicatum fuerit et tunc non venerit, quinque solidos demeretur. Si mensure alique aut pense minis parve sint aut iniuste, hoc consules bene repetant secundum decretum civitatis, aut recipiant melioracionem in emenda triginta sex solidorum. [^e]

^a na górnym marginesie; ^b miejsce na ozdobny incipit C; ^c odczyt niepewny; ^d poprawione z Sclauicas; ^e kilka niezapisanych wersji

[hasła: rajca, ławnik, rada, starsi, Magdeburg, cesarz, kadencja, miara, waga]

[2] Qui^a penestici vocantur, si in aliquo demerentur vel delinquerint in statutis civitatis, ita ut civitatis aut consulum decreta violaverint, et si in hoc convicti fuerint, demerentur cutem cum crinibus aut tres solidos. Et hoc arbitrio consulum committitur, quod horum recipere velint. Quando penesticus consulum aut civitatis statuta fregerit foro infrunito, ita quod crines cum cute demeretur et cum pecunia redimet, hic manet sine iure et non potest ammodo aliquod forum conestibilem absque civitatis aut consulum consensu exercere. Et si alii homines, qui communitatem seu fraternitatem habent in comestibilibus, consulum aut civitatis compromissum fregerint, hoc oportet emendari secundum ius et edictum civitatis, et non possunt ulterius aliqua conestibilia vendere, nec communitatem acquirere absque consensu consulum et civitatis.

^a miejsce na ozdobny inicjał C wysokości dwóch wersów

[hasła: kupiec, rajca, cech, cena, kara na skórze i włosach, targ, statut, wilkierz, zezwolenie, nawiązka]

[3] Si^a metrete aut alie mesure parve seu iniuste fuerint aut pense, hoc consules bene agere possunt secundum honorem civitatis aut cum triginta solidis emendare. De iudicio pensarum et parvarum mensurarum require plenius libro 2° Registro item.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: miara, waga, kara, rajca, nawiązka]

[4] De iudiciis provincialibus.

Ille^a supremus iudex, qui in Maydeburg iudicio presidet, hoc est castellanus, qui sedet in iudicio ter in anno: unum in die sancte Agathe, secundum in festo sanctorum [^b], tertium in octava sancti Martini. Si evenerit aliquod horum iudiciorum ad diem celebrem aut feriatum, extunc suum iudicium totum amisit. Et si scultetus aut solus castellanus ad iudicium non venerit ad castellanum, extunc X talenta demeretur, nisi legale impedimentum assignaverit, si quod poterit, ut ius dictaverit. Quidquid criminalis cause factum fuerit quatuordecim diebus ante suum iudicium, hoc castellanus iudicare debet et nemo alius. Que et quot sint legalia impedimenta quere libro 2 Registro VII°.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b zostawione miejsce

[hasła: Magdeburg, sędzia, kasztelan, sądy wielkie, sołtys, przestępstwo, roczek, posiedzenie]

[5] [k. 127v] Stuprum^a et obsidia et irruencias domiciliorum iudicat castellanus et nemo alius. Sed si castellanus presens esse non poterit, extunc cives eligunt unum iudicem loco castellani, pro excessu manifesto. Castellani pena et reconpensa, que acquisita fuerit in iudicio bannito, debet solvi per 6 ebdomadas. Pena castellani 30 solidi, pena sculteti VIII solidi. Quando castellanus a iudicio surgit, tunc suum iudicium exspiravit [s].

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: Magdeburg, burgrabia, zasadzka, podpalenie, napad na dom, kasztelan, sąd, kara sądowa, termin, zapłata, wynagrodzenie]

[6] Scultetus^a habet tria iudicia legalia in anno: primum in Epiphania Domini aut die sequenti, secundum tertia feria post conductum Pasche, tertium tertia feria post festum Sancte Trinitatis. Post hec disponit sua iudicia continue ad duas septimanas. Si dies iudicialis evenerit ad diem celebrem, bene potest ultra unum diem vel duos post diem celebrem suum iudicium disponere. Iudicium sculteti nemo hominum indicere habet, nisi solus scultetus aut preco. Quodsi scultetus in domo non fuerit et si criminale nephas exortum fuerit, cives statuunt unum iudicem pro crimine manifesto. Scultetus etiam debet habere localitatem a domino terre et sibi^b eo esse feodatus, et verum suum feodum esse debet, et legitime natus de terra.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b odczyt niepewny

[hasła: sołtys, termin, dzień świąteczny, sługa, wymóg, lenno]

[7] De vulneribus et corporis profunditate.

Et^a si homo vulneratus fuerit, si clamorem proclamaverit et ceperit hunc, qui ipsum vulneraverit, et eum usque ad iudicium deduxerit, et si tunc ipsum cum hiis, qui suum clamorem audierunt, protestari poterit metseptimus^b, propius est eum vincere, quam ille possit evadere. Pro vulnere manum, pro homicidio collum amputando. Si vulnus profunditatem unguis et longitudinem membri habuerit, acquirit homo duellum pro uno vulnere, et si victor fuerit, victus a victo[re] pro vulnere manum, pro homicidio collum.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów; ^b metviius;

[hasła: zranienie, skarga, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, bliższosc do dowodu, kara ucięcia ręki, kara śmierci, ścięcie, rana]

[8] ^aDe conflictu tempore noctis.^{-a}

Si^b continget criminale nephas aut conflictus nocte aut in die et si probus vir pro eo accusetur, propius est evadere metseptimus^c, quam ille possit super eum protestari, quia in isto loco conflictus per neminem visus est.

^{a-a} rubryka podkreślona czerwonym inkaustem; ^b ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^c metviius

[hasła: przestępstwo nocne, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, bliższosc do dowodu]

[9] Nec^a castellano, nec sculteto tenetur scabinus, nec civis aliquam sententiam de diffinitione suarum extra certos dies iudiciales diffinire, nisi sit factum manifestum, vel vulnera mortalia, aut furta seu alia criminalia. Castellanus

et scultetus bene possunt omni die iudicare pro debito, pro quo absque testimonio agitur, nisi si civis agat contra hospitem vel hospes contra civem pro debito absque testimonio, de quo alter alteri fassus est, quod bene iudicari potest sine mora. Et si adiudicatur debitum, debet solvere sequenti die, quod tenetur. Sed hospitem oportet iurare, quod sit alienigena et quod ita remote $\vdash$ hoi $\vdash$ domicilium habeat, quod una die ad iudicium venire non possit.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów; ^b skreślone ręką autora podstawy

[hasła: sołtys, kasztelan, wyrok, rana śmiertelna, zranienie, zabójstwo, kradzież, gość, dług, sąd gościnnie, mieszczanin, sąd]

[10] ^a-De vulneribus pernoctatis.^{-a}

Si^b alias vulneratus fuerit et eadem die iudicium non quesierit et suam querimoniam pernoctaverit, et si inculpatus post ea iudicio paret, evadit eum sola manu possibilis propius pernoctacio, quam vulneratus eum querere possit. Sed si tribus iudiciis non conparet, quarto iudicio proscribetur, ita tamen, si iusto modo citatus et super ipsum conquestus fuerit. Qui in prescripcione rapitur, quid pro eo sustineat et quomodo convinci possit, quare libro 1 Registro CC.

^{a-a} rubryka podkreślona czerwonym inkaustem; ^b ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: zranienie, skarga, zwłoka, uwolnienie od skargi, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, sąd]

[11] Stuprum^a, obsidium et irreveciam [s] domiciliorum burgravius iudicat nec nullus alius. Si aliquis irruit super alterius domicilium tempore nocturno aut diurno, temeraria violentia, precedente nulla querimonia, et in facto deprehensus fuerit cum clamore, et si clamorem metseptimus^b cum suis auditoribus poterit probare secundum iuris exigenciam, malefactor collum demeretur. Si autem factum manifestum non fuerit, extunc propius est evadere metseptimus^b, quam aliquo testimonio vinci possit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: gwałt, napad na dom, zasadzka, burgrabia, skarga, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, bliższosc do dowodu]

[12] Quicunque^a vulneratus fuerit, si clamorem proclamaverit et ad iudicium pervenerit, de quocumque querulatur, qui fuerit presens, et si habuerit hos, qui suum clamorem audierunt, et quot vulnera habuerit, tot homines potest inculpare. Si autem plures infestaverit, quam vulnera habuerit, alii omnes evadent suo iure, quivis metseptimus^b.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: zranienie, skarga, rana, uwolnienie od skargi, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik]

[13] [k. 128r] De obligatione pignorum.

<Meydburg ^a> <Deus ... ^b> Obligat^c aliquis mercimonia aut alia bona mobilia pro debito ex parte iudicii, et ille pronunciat tribus iudiciis, ut est iuris, et quarto iudicio ad propria receperit, et cognoscencie donum dederit coram iudice et scabinis. Et si iste inposterum ad repetendum sua bona pervenerit, possidens est propius suum pignus servare cum scabinis et iudice, quam ille, qui caret possessione.

^a nadpisane na górnym marginesie; ^b wskutek przycięcia marginesu widoczny tylko fragment tekstu; ^c ozdobny inicjał O wysokości dwóch wersów

[hasła: zastaw, towary, dobra ruchome, ruchomości, dług, termin, roczek, sędzia, ławnik]

[14] De viro, qui moritur et habet pueros.

Si^a aliquis ducit uxorem et decedit de hac luce uxore viva permanente, uxor nichil habet in bonis suis, nisi sibi dederit pro dotalicio aut vite provisione pro eius vita in iudicio bannito. Nulla mulier potest vite provisionem, nec dotalicium hereditarie observare, quia cum mulier moritur, ad heredes revertitur sui mariti. Et si maritus mulieri nichil in bonis suis dederit, in possessione tamen bonorum sui mariti debet permanere, et pueri ipsi necessaria ministrabunt, quousque in viduitate et sine marito voluerit permanere. Si vir oves habuerit, quas mulier ad suppellectile recipiet. Et si pueri vellent mulieri dotalicium infringere, servare potest testimonio virorum ac mulierum metseptima^b, qui tunc presentes fuerunt. Si vir pueros habuerit, aut mulier, quicumque ex hiis exhereditati fuerint, si moritur vir, hii pueri, qui in he[re]ditate sunt patris, recipiunt bona et non hii, qui exhereditati sunt, sed hereditatem vendere non possunt absque coheredum consensu. Hii pueri, qui in potestate patris mortis tempore fuerunt, si ex hiis unus moritur, huius partem dividunt inter se equaliter, tam exhereditati, quam domestici.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviia

[hasła: żona, mąż, wdowa, wiano, sąd wyłożony, uposażenie, gerada, dziecko, współprzysiężnik, samosiódm, przysięga, wydzielony, dziedzictwo, spadek]

[15] ^a-De publicatione bonorum. ^{-a}

Quando^b alicui sua possessio publice fuerit iuste abiudicata et quociens exit vel intrat, tociens penam iudici demeretur, ita si publicacio super ipsum rite ac iuste sit acquisita.

^{a-a} rubryka podkreślona czerwonym inkaustem; ^b ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: mulkta, kara sądowa, konfiskata]

[16] ^a-De possessione bonorum.^{-a}

Quidquid^b alicui datur aut porrigitur in bannito iudicio, quod pacifice et quiete possedit absque contradiccione anno et die, hoc propius et melius optinere potest cum iudice et scabinis, quam aliquis ab ipso possit exbrigare. Quodsi iudex et scabini mortui fuerint, hoc tamen bene cum aliis fidedignis ad minus duobus scabinis et quatuor viris probitate probatis testimonio [probet], et sic sibi bona donata obtinebit^c.

^{a-a} rubryka podkreślona czerwonym inkaustem; ^b ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów; ^c podkreślone in rubrum

[hasła: transakcja, rok i dzień, termin, spokojne posiadanie, sędzia, ławnik, świadek, współprzysiężnik]

[17] De dono in lecto egritudinis.

Nemo^a masculus, nec mulier possunt in lecto egritudinis quidquam dare de suis bonis alicui ultra tres solidos absque heredum consensu seu voluntate.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów

[hasła: darowizna *mortis causa*, zgoda, żona, mąż]

[18] De hereditate recipienda.

Si^a hereditas in fratribus aut sororibus defectum habuerit, extunc omnes hii, qui se in linea consanguinitatis equali ostendere poterint, in hereditate succedunt equaliter.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: dziedzictwo, spadek, siostra, brat, pokrewieństwo]

[19] [^a] ^b-De divisione suppellectilium.^{-b}

Si^c in possessione hereditatis aliqua virgo sit, illa principaliter recipit et si sacerdotem in fratrem habet, ille cum ea suppellectilia dividit equaliter.

^a zmiana inkaustu; ^{b-b} podkreślone in rubrum; ^c ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: dziedzictwo, spadek, siostra, brat, pokrewieństwo, gerada, kapłan]

[20] ^a-De dono cognicionis.^{-a}

Quidquid^b masculus dat in bannito iudicio coram iudice et scabinis, ibi recipiens dat unum solidum pro doni cognicione, quem recipiunt scabini.

^{a-a} rubryka podkreślona czerwonym inkaustem; ^b ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: sąd wyłożony, sędzia, ławnik, pamiętne, darowizna, transakcja]

[21] Quicumque^a aliquem coram iudicio pro debito impulsaverit, si debitum coacto modo consecutus fuerit, oportet eadem die solvere et iudex in eo suam penam acquisivit. Sin autem querimonia facta fuerit super aliquem pro debito, de quo fatetur, tenetur infra II ebdomadas solvere, et si statuto tempore debitor non solverit, extunc iudex penam suam in eo acquisivit. Extunc solvere mandat ad octo dies, deinde ad tres dies, deinde die sequenti. Quociens tunc mandat debitori et adimplere neglexerit, tociens penam in eo iudex acquisivit. Si penam iudici et debitum creditori solvere contempserit, tunc fiscatur sua possessio. Per hoc compelletur debitum creditori et iudici pena persolvere [habet]. Si autem possessione caruerit, extunc banno [k. 128v] compellitur, extunc bene potest conprehendi, ubi visus fuerit pro debito et pro pena. Et quicumque ipsum |ut ^b| ultra hoc tenuerit, penam iudici demeretur.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów; ^b skreślone ręką autora podstawy

[hasła: dług, skarga, świadczenie, termin, dłużnik, sędzia, mulkta, kara sądowa, wierzyciel, posiadanie, kara]

[22] Si^a quis ad limina sanctorum vel ad nundinas extra provinciam ire voluerit, et si aliquis ipsum pro debito impedire voluerit, hoc facere non potest, oportet ipsum suum ius aut iudicem recipere. Et si uni debitum adiudicatum fuerit, inducias trinas II ebdomadas ad solvendum obtinebit, quodcunque elegerit aut iudicio proximo.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: podróż, dług, sąd, termin]

[23] Quicunque^a scabino in scampno iudiciali impropneraverit aut turpibus verbis obruit, scabinus lucratur suam emendam 30 solidorum, et iudex suam penam acquirit. Obruitur autem scabinus, postquam sua sententia diffinita sit et consensus aliorum scabinorum preterierit, extunc omnes emendas acquirunt et iudex penas, et quot emende fuerint, totidem pene iudici acquiruntur.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: ławnik, ława, obraza, kara sądowa, mulkta, nawiązka, wyrok]

[24] Quando^a concordia inter discordantes coram iudicio ordinata fuerit, hoc homo protestari potest cum iudice et scabinis. Quodsi scabini mortui fuerint, tunc protestetur cum hominibus fidedignis, qui iudicio affuerunt. Quidquid scabini protestantur, hoc etiam iudex cum eis debet protestari, simul et confirmare. Sed ubi concordia extra iudicium ordinata fuerit, hoc facilius probare potest vir assumptis sibi sex testibus metseptimus^b, qui interfuerunt et audierunt concordiam esse factam. Ubi concordia et fremitus diuturnus coram iudicio confirmatus fuerit, si ipsum violat adversa pars, et si vincetur, ut ius dictaverit coram iudicio et scabinis, pro vulnere manum, pro homicidio collum. Sin autem contingeret, quod alter concordiam infringeret, hunc cum emenda satisfacere oportet, pro vulnere IX talenta, pro homicidio XVIII talenta, nisi se poterit expurgare secundum edictum iuris.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: ugoda, sąd, sędzia, ławnik, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, kara ucięcia ręki, kara śmierci, nawiązka, zapłata, wynagrodzenie]

[25] Quivis^a vir potest filium suum excipere, quem habet in sua potestate, coram iudicio pro quolibet crimine capitali tacto sacramento metseptimus^b secundum ius municipale. Etiam vir potest filium suum, quem in potestate habet, eximere tribus | iudicis ^c | vicibus, ubi ad collum aut ad manum pertransit. Quarta vero vice ipsum propria in persona respondere oportebit, et puerem in suo iure non impedit, si filius bene respondisset. Sin autem pater et filius simul in eodem crimine coram iudicio inculpati fuerint, extunc pater filium exemere non potest, nisi se prius de eodem crimine expurgabit.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów; ^b metviius; ^c skreślone ręką autora podstawy

[hasła: syn, ojciec, zastępstwo, przysięga, samosiód, współprzysiężnik, kara śmierci, kara ucięcia ręki, przestępstwo, sąd, sługa, pan, uwolnienie od skargi, samotrzeć]

[26] Famulus^a potest mercedem suam, quam promeruit, quinque solidos tacto sacramento probare, ita si sibi dominus conservare noluerit, sin autem dominus iuraverit mettercius, quod sibi persolvit, tunc propius est evadere, quam famulus protestari. Si autem $\vdash$ di^b $\dashv$ famulus suam mercedem super dominum obtinuerit, pro eo dominus iudici nullam penam demeretur, sed dominus famulo eandem mercedem eadem die solvere tenetur indilate. Sin autem alter alterum pro vino aut alio potu inculpate voluerit, evadet ut aliud debitum, in quo nullum dominium ostendere poterit aut protestari.

^a ozdobny inicjał F, przedłużony na kilka wersów; ^b skreślone ręką autora podstawy

[hasła: sługa, pan, uwolnienie od skargi, samotrzeć]

[27] Donum^a, quod mulieri aut viro datum fuerit in iudicio bannito, in eo mulier pro sua parte sive dono pro suo arbitrio facere potest absque omni contradiccione quidquid placet. Idem potest vir cum sua parte doni, quidquid deliberaverit modo simili, quam ipse suscepit. Si moritur femina absque herede, ita quod nullum heredem a suo marito peperit, ipsa hereditat sua successoria, sive prospera fortuna acquisita super suum proximum naturalem successorem, sive sit masculus sive femina, qui sibi sit paris condicionis. Idem facit vir illi, qui sibi est paris condicionis.

^a ozdobny inicjał D wysokości dwóch wersów

[hasła: darowizna, wiano, uposażenie, żona, sąd wyłożony, sprzeciw, dziedzic, mąż, dobra nabyte, spadkobierca, równy stanem, srebro, złoto, gerada]

[28] Ista^a sunt, que ad hereditatem pertinent: aurum et argentum informatum, omnia vasa argentea, et tela, que non sunt incisa nec^b formata ad muliebria vestimenta, et sartagines, que a loco non moventur, et dolea, et vasa distillatoria, et omnia caldaria, excepto caldari, in quo liquesit cera, quod spectat ad suppellectile. Omnia arma, gladii, et olle erre^c, ac morsere, et cinguli, et braccilia, et annuli viri, spectant ad hereditatem. Mense, lavatoria et omnes ciste planis cooperimentis, et sedilia, pelves cupree, et ciste farine, et porci, qui in curiis aut domibus nutrivuntur, spectant ad hereditatem. Et omnes porci impinguati spectant [k. 129r] ad pulmentaria. Et omnes expensa domestica, que in potestate viri est, pulmentaria recipit mariti uxor, et cognata proxima. <Magdeburg^d>

^a ozdobny inicjał D wysokości dwóch wersów; ^b nadpisane ręką autora podstawy nad skreślonym ad; ^c e nad podkropkowanym celem skreślenia o; ^d na górnym marginesie

[hasła: dziedzictwo, spadek, gerada, część obowiązkowa, okrasa, srebro, złoto]

[29] Si^a aliquis alterum vulnerat vitam suam defendendo supra viam publicam, quod ille ipsum percutit aut vulnerat, et si clamore proclamaverit, et invasor conparet violenter, et proterve, et conqueritur iudici et scabinis, et ostendat sua vulnera, et protestetur per hos, qui suum clamorem audierunt, quod initium contencionis sui adversarii fuerit et non suum, et quod ipse defenderit in defensione vite sue, si protestatur acquirit querimoniam primam. Sed si pernoctaverit, tunc non potest fieri.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: zranienie, zwłoka, obrona konieczna, droga publiczna, sędzia, skarga, uszkodzenie ciała, ławnik, świadek, obwołanie]

[30] Et^a si duo se mutuo vulneraverint in iure municipali, qui ambo sint nati de stirpe Sclavonica et tamen non Sclavi sunt, conpareat unus et conqueratur in Sclavonico ydiomathe, alter sibi respondere non debet, si placet, nisi conqueratur in eo ydiomate, quod sibi innatum est per ius municipale.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów

[hasła: zranienie wzajemne, język słowiański, skarga, odpowiedź na skargę, prawo miejskie]

[31] Et^a si duorum virorum querimoniae dilate fuerint in iudicio bannito coram iudice, de voluntate iudicis et consensu parcium, quod inter ipsos concordia extra iudicium debeat terminari, nec ultra causam peragendam, quod se arbitri super hoc electi de hac intromittant concordia, absque iudicio et querimoniam non repetendo ex consensu iudicis. Et si alter ex eis inposterum suam querimoniam vellet renovare pro hac causa coram iudicio, alter suus adversarius respondere non tenebitur coram iudicio, si protestare poterit cum iudice et scabinis, quod ista^b causa absque iudicio debuerat diffiniri.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów; ^b jeden z możliwych odczytów

[hasła: skarga, sąd, ugoda, zgoda sądu, sędzia, ławnik]

[32] Et^a si duo se mutuo vulneraverint equaliter, ex hiis unus vadat ad iudicem in domum suam, et querimoniam faciat, alter veniat in 4 bancos aut scabinos et conqueratur cum clamore scabinis et iudicio astantibus, et ostendat vulnera, et mittat pro iudice et conqueratur, ipse primam querimoniam obtinebit, si testes super hoc habuerit a scabinis aut astantibus iudicio, quod inter 4 bancos querimoniam fecerit.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów

[hasła: zranienie wzajemne, sędzia, ławnik, rana, skarga]

[33] Si^a aliquis detinet hunc, qui ipsum vulneravit in facto recenti et ipsum cum clamore ad iudicium deducit, ille sic queruletur cum prolocutore: “Domine iudex, conqueror super istum virum, quod ipse venerit intra municipalia vel in strata regia, et in me pacem violavit, et me spoliavit in meo corpore et bonis meis, et me vulneravit, dum pacem in me fregit. Tunc vidi ipsum in persona propria et proclamavi eum cum clamore, et ipsum captivum huc ad iudicium deduxi, et volo eum vincere per hos, qui meum clamorem audierunt, et meo $\text{—s}^b\text{—}$ testimonio vero, ut ius michi diffinierit. Et in sententia requiro, quomodo hoc probare debeam, ut michi proficiat in iure meo.” Extunc adversarius relictam petat satisfacionem pro hac querimonia, et dicat se de vero^c facto et innocentem. Ille, qui captivum in manifesto facto detinuit, facilius ipsum vincere potest cum testimonio, quam ipse captivus cum testimonio evadere possit. Si, ut iuris est, probaverit testimonio, illi solvet collum, si est homicidium, vel manum, si vulnus est monomochale, cum ad iudicium ipsum in facto manifesto perduxerit. Pro teste potest quivis vir alteri astare, qui in suo iure non possit argui, excepto patre aut fratre, et filio et mercenario.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b skreślone ręką autora podstawy; ^c odczyt niepewny

[hasła: zranienie, skarga, gorący uczynek, pełnomocnik, droga królewska, sąd, gwar, zabezpieczenie, niewinność, zabójstwo, kara śmierci, kara ucięcia ręki, rana godna pojedynku, świadek, ojciec, syn, brat, najemnik]

[34] Quod^a si se duo mutuo vulneraverint: unus cultello et aliter gladio, et si vulnera utriusque monomachalia fuerint, illi cum gladio solvit manum, illi cum cutello solvit collum, quia cultellus furtivam infert mortem.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: zranienie wzajemne, nóż, miecz, rana godna pojedynku, kara ucięcia ręki, kara śmierci]

[35] Eciam^a si alter alterum vulneraverit et causa sua pernoctaverit sibi debet indici ad iudicium proximum. Et si alias vir vulneratus fuerit et vulnus monomochale non fuerit, et si conparuerit et conquestus fuerit, sibi indici debet ad iudicium proximum. Sin autem vulnus monomachale fuerit, tunc continuo sibi iudex facere debet iusticiam pro facto manifesto.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów

[hasła: zranienie, skarga, zwłoka, rana godna pojedynku, sąd, sędzia]

[36] Si^a duo se vulneraverint et ambo coram iudicio conparent et querimoniam proponunt, qui primam querimoniam precellentem protestari poterit, aput suum adversarium duellum acquirit, et si ipsum in iusto modo salutaverit, et si vulnus monomachale fuerit. Sin autem duellum ad diem dilatum fuerit, et si alter [k. 129v] pugilem convenerit super alterum, et si ille protestari poterit, quod pugil sit mercennarius, extunc iure a duello sibi cedere potest.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: zranienie wzajemne, sąd, skarga, pojedynek sądowy, rana godna pojedynku, odroczenie, pięściarz, zastępca, najemnik]

[37] Si^a vulnerat vir alterum, et si caucionem fideiussorie fecerit usque ad iudicium, et si iudex pacem ipsis indixerit, et si ipsum postea occiderit, et si fideiussores posuerit pro causa eadem, ipse tamen propius est evadere metseptimus^b de homicidio, quam ipsum aliquis poterit potestari. Si autem coram iudicio apparuerit, et si in iudicio bannito manu pax promissa fuerit coram iudice et scabinis pro primo vulnere, et si ipsum postea occiderit, hoc melius potest super eum protestari, quam ipse evadere possit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: zranienie, poręczenie, sąd wyłożony, sędzia, pokój, uwolnienie od skargi, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, zabójstwo, ławnik]

[38] Si^a se duo mutuo vulneraverint et ambo coram iudicio conparent et querulose proponant, et querimonia usque ad iudicium dilata fuerit, qui primo querulatus fuerit, moriatur ab hiis vulneribus et mortuus ad iudicium portetur, et alter vulneratus eciam ad iudicium comparuerit, et unus mortui agnatus loquatur super vulneratum cum testimonio, quod ipse suum affinem occiderit, pro eo petat iudicium. Extunc ille petat satisdacionem de iure et ostendat suam innocenciam cum suo testimonio evadendo homicidium. Si vult, ut iuris est, si protestaverit, propius est evadere, quam ille super eum poterit protestari, quia ambo coram iudicio querimoniam inceperunt. Sed suum testimonium sic debet procedere, quod initium contencionis illius fuerit, et non suum. Et si suos testes incontinenti habere non poterit, terminum 6 ebdomadas acquirit, tunc facilius potest evadere metseptimus^b, quam ille cum testimonio ipsum vincere possit. Sin autem ille ipsum monomachaliter allocutus fuerit, extunc ipsum pro suo collo pugnare oportebit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: zranienie wzajemne, sąd, skarga, odroczenie, krewny po mieczu, poręczenie, gwar, zabezpieczenie, termin, bliższość do dowodu, niewinność, zabójstwo, uwolnienie od skargi, pojedynek sądowy]

[39] Si^a quis equum vendiderit, debet promittere in illo equo, quod stabilis non fuerit, ita quod a loco discedere tempore se offerente noluerit, et videre apparens sit cecus, et eciam a iusta arrestacione fuerit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: sprzedaż, koń, ewikcja, odpowiedzialność, wada faktyczna, wada prawna]

[40] Et^a si quis clara luce diei deprehensus fuerit, qui bone fame sit, et furtum minus quam 3 solidos habuerit, cutem cum crinibus demeretur. Si {si} furtum ultra 3 solidos valeat, reus est suspendio. De hiis denariis 3 solidi medium fertonem debent ponderare. Sin autem tempore noctis deprehensus fuerit cum VII denariis, reus est patibulo.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów

[hasła: kradzież w dzień, kradzież w nocy, dobra sława, kara na skórze i włosach, kara śmierci, powieszenie]

[41] Conqueritur^a vir super alterum pro bonis, quod sua sit hereditas, et ille teneat cum iniuria, et sua vera sit hereditaria successio a suo patre, aut ab alio suo agnato, vel a suo predecessore, et si ille conparet super quem querela proposita fuerit, et dicit se habere bonorum defensorem, et quod bona possederit pacifice et quiete, anno et die, contradiccione qualibet non obstante et est iuste et rite meum predium censuale, ipsum oportet suum defensorem nominare, et ad dies statuere, si potest, et cum defensore sua bona conservat, si defensus fuerit, ut iuris est, a defensore. Sin autem sibi defectus fuerit in defensore, actor conservat suam legalem proprietatem, in bonis eisdem, quia quivis homo conservat suam innatam hereditatem, seu porcionem naturalem, facilius quam alter emptam prioprietatem, aut obligatam proprietatem, aut datam, aut predium censuale.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: skarga, nieruchomości, dziedzictwo, spadek, ojciec, krewny po mieczu, spadkodawca, spokojne posiadanie, świadek, rok i jeden dzień, termin, prawo naturalne]

[42] Si^a homo habuerit hereditaria censualia et bona a quodam monasterio, et si dominus aut abbas sibi non fatetur, aut conventus, hoc vir potest metseptimus^b

protestari suorum coheredum, quorum quilibet iurabit singulariter, quod iustum ac successorem suum sit predium censuale. Et si dominus seu abbas de hiis septem^c et de ipsorum bonis denegaverit aut fateri noluerit, extunc dominus metseptimus^b suorum coherendum bona sua obtinebit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius; ^c viiem

[hasła: dziedzictwo, własność, dobra czynszowe, klasztor, pan feudalny, opat, samosiód, przysięga, współprzysiężnik]

[43] De testimonio.

Si^a vir debet producere testimonium super proprium alterius metseptimus^b, aut mettercius, hoc facere oportet cum possessis hominibus, qui iudicio astare solent, et domicilia habentibus in iudicio supradicto.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: własność, samosiód, przysięga, samotrzeć, posesjonaci, współprzysiężnik]

[44] [^a] Sin autem vir debet persoluta debita protestari super proprietatem alterius, hoc iterum esse debent possessi homines domicilia habentes, si hoc in iudicio non viderunt, nec in iudicio fuerit confirmatum.

^a ozdobny inicjał E [!]

[hasła: domicyl, okręg sądowy, dług zapłacony]

[45] [k. 130r] <Magdeburg ^a> Si^b aliquis persoluta debita protestari voluerit, hoc facere debet cum talibus hominibus, qui in suo iure ^cargui non possunt.^{-c}

^a na górnym marginesie; ^b ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^{c-c} fraza podkreślona in rubrum

[hasła: dług zapłacony, współprzysiężnik, przysięga]

[46] Si^a vir ducit viduam, que unum filium aut plures pueros habuerit et ipse nulla bona habuerat [s] nec ipsa, et vir unum filium habuerit cum sua prima uxore, et si fortuna arridente, quod per suos labores bona habuerint aut proprietatem sive hereditatem promeruit, aut super bona mobilia sive mercimonia posuerint, et inposterum vir moritur et uxor, tunc filius viri propior est recipere hereditatem, quam pueri femine, aut pueri sororis sue, vel eciam nepotes vel nepte ex sua filia.

Ita tamen, si filius patri sit paris condicionis. Proxima cognata uxoris recipit suppellectilia de iure.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: wdowa, syn, dobra, własność, dziedzictwo, ruchomość, towar, żona, spadek, zasady dziedziczenia, reguła, siostra, wnuk, wnuczka, równy stanem, krewna, gerada]

[47] ^a-De bonis, que pueris dantur. -^a

Si^b vir aliquis dederit suis pueris ad huc aliqua bona sua, et sue uxori, in iudicio bannito circa vitam suam, et bone rationis, et si sibi pueri paris condicionis pueri fuerint, et si desuper vera pax firmata fuerit, et inposterum alteri in eisdem bonis aliquid dederit, tunc ille, cui prima donacio sit data, contradicere potest de iure. Ita tamen, si testimonium iudicis desuper habuerit et scabinorum, quod sibi primum donum donatum sit absque contradiccione illius, qui ad hoc successor fuerit infra annum et diem. Extunc contradicere non potest, si illi testes super hoc habuerint.

^{a-a} fraza podkreślona in rubrum; ^b ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: dobra, transakcja, sąd wyłożony, dożywocie, równy stanem, pokój, roszczenie, sędzia, ławnik, darowizna, sprzeciwi, spadkobierca, rok i dzień, prawo]

[48] De dono uxoris.

Si^a vir sue uxori sua edificia dederit, que super bona censualia edificata fuerint, coram domino proprietatis, et coram suis vicinis, tempore sue vite, et inducit eam in possessionem, et si decedit ab hac luce sine prole, et si heres suus^b super bona eadem loqui voluerit post mortem viri, nichil in eis poterit obtinere, si mulier protestari poterit, quod ei datum fuit. Si autem apparatus et edificia viri fuerint, extunc heres mulieri infringere potest, nisi donacio in iudicio bannito fuerit confirmata. Quia nullus suum proprium dare potest, in iudicio bannito, coram iudice et scabinis, si suus heres contradicat. Si autem hereditaria censualia bona fuerint, extunc sue uxori dare non potest absque heredum consensu, vel absque domini proprietatis consensu, in cuius bona sunt. Si vir mercimonia aut bona mobilia habuerit, que cum bonis emerit eisdem successoris paterna successione, hoc sue uxori dare non poterit, nisi in iudicio bannito coram iudice et scabinis. Si autem vir habuerit bona mobilia aut mercimonia, que sibi propriis laboribus ac prospera fortuna accreuerint cum sua uxore, potest dare in valitudine vite sue cuicunque placet, sine cuiuslibet contradiccione.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b w rkp. suos

[hasła: mąż, żona, budynek, dobra czynszowe, własność, krewny, dożywocie, spadkobierca, dziedzic, potomstwo, sąd wyłożony, transakcja, sędzia, ławnik, sprzeciw, dobra dziedziczne, zgoda, zezwolenie, towar, ruchomość]

[49] Ubi^a alicuius monasterii obnoxius suam penam demeretur, hoc sunt 30 solidi, obnoxius bene potest sua bona resignare et iterum suscipere et dare cui placet, contradiccione qualibet non obstante, que propriis laboribus acquisivit. Ubi obnoxius suo domino censum subtraxerit, pro eo demeretur tria talenta. Quidquid obnoxius criminalis cause commiserit, pro eo nullius queret iudicium nisi domini advocati. Quando obnoxius moritur, extunc suo domino aut advocato oportet dare denarios obnoxietarum [s] et equum meliorem, quem habet. Hoc idem oportet facere sacerdotem suo archipresbitero, dum moritur, sibi dare oportet equum meliorem.

^a ozdobny inicjał U wysokości dwóch wersów

[hasła: mnich, zakonnik, klasztor, sprzeciw, przestępstwo, sąd, wójt, arcybiskup, koń]

[50] Si^a unus abtestari voluerit alteri manum suam pro falso, hoc oportet, quod faciat mettertius cum illis hominibus, qui in suo iure argui non possunt. Si autem facere debet pro vulnere in facto manifesto, oportet quod faciat metseptimus^b, per iusticiam pacis, ita tamen, si manifestum factum cum malefactore ad iudicium deductum fuerit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: samotrzeć, kłamstwo, fałszywe zeznanie, rana, gorący uczynek, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, pokój]

[51] Quando^a vir moritur habentes pueros, qui ad annos discrecionis non dum pervenerunt, proximus agnatus ipsorum debet esse tutor, eorum quousque ad annos pubertatis pervenerint. Et si idem non dum ad huc pubertatis annos attingerit, adiutor suus debet esse propior agnatus suus, quousque ad annos pervenerit discrecionis, et rationem de anno ad annum de bonis pupillorum coram [k. 130v] vero ipsorum tutore facere tenetur.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: ojciec, dziecko, krewny po mieczu, opiekun, lata sprawne, dojrzały, sprawozdanie, rachunek]

[52] Omnis^a querimonia ac testimonia, quecunque cum criminosiis violenciis cum clamore ad iudicium, in facto manifesto deprehensa et deducta fuerint, virum

metseptimus^b protestari oportet circa ius pacis, exceptis vulneribus, que monomochalia non fuerint.

^a ozdobny inicjał O wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: skarga, przemoc, przestępstwo, sąd, gorący uczynek, samosiódm, rana godna pojedynku]

[53] Manifestum^a factum ibi dicitur, ubi vir rapitur cum furtu aut deprehensus ad iudicium ducitur cum clamore. Eciam manifestum factum ibi esse dicitur, ubi viro gladius aut cultellus, aut alia furtiva in manu sua deprehensa fuerint, cum quibus pacem infregit, aut si in fuga facti deprehensus fuerit, et captus ad iudicium cum clamoribus deductus fuerit. Hunc actor metseptimus^b vincere oportebit circa ius pacis. Et factum manifestum dicitur, quam quis scienter claves ad furta gesserit, aut ea in sua defensione tenuerit, nec sint tam parva [s], quod ad senestriam [?] cellarii reponi sive ipsius scitu valeant. Stuprum, obsidium et irruenciam domiciliorum, et furta probantur cum VII testibus protestando. Si vero de istis conqueritur, extunc suam querimoniam sic debet procedere: “Domine iudex, ego conqueror Deo et vobis, quod homo iste venit intra municipalia, et in me pacem violavit, aut me stupravit et spoliavit corpore et rebus et honore muliebri, de quo sufficiens habeo testimonium per hos, qui meum clamorem audierunt, et volo hoc factum protestare [s], ut iure debeo, et requiro in sententia diffinitiva, quomodo eo ipsum vincere debeam, ut michi proficiat in iure meo.” Extunc ille petat satisfacionem, si vult, quam sibi facere oportet, et dicat se de facto innocentem. Tunc tutor mulieris interroget in sententia diffinitiva, si mulier violenciam melius et citius protestari poterit cum hiis, qui suum clamorem audierunt, quam evadere possit. Et hoc si protestabitur, ut iuris est, adversarius collum demeretur. Idem iudicium super irruenciam domicilii iudicatur.

^a ozdobny inicjał M wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: skarga, przestępstwo, sąd, gorący uczynek, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, pokój, rana godna pojedynku, kradzież, obwołanie, miecz, nóż, sztylet, ucieczka, pokój, zasadzka, gwałt, honor, gwar, zabezpieczenie, niewinność, uwolnienie od skargi, kara śmierci]

[54] Hic^a stat Conradus et conqueritur super Henricum Deo et vobis, nostro domino, regi aut duci, vobis, domine iudex et toti universitati civitatis, tam divitibus quam pauperibus, quod ipse inter municipale venerit ad locum talem, ubi Conradus pac[ific]e et quiete perfrui debuerat et sibi obsidium fecit in strata regia, et in eo mutuam pacem fregit et ipsum vulneravit ac destruxit et ipsum spoliavit in corpore et in rebus suis, et in eo strepitum perfecit, quem bene probare potest, cum ipse pacem in me violavit et strepitum commisit, tunc propria in persona vidi ipsum et {in propria persona, ipsum} clamore proclamavi. Si tunc fatetur, diligit, si autem negabit, ipse eum vincere intendit per hos, qui suum clamorem audierunt. Et sicut

eum in facto manifesto deduxit ad iudicium, sic in sententia requirat, quomodo ipsum vincere debeat, ut sibi proficuum sit in iure suo.

^a ozdobny inicjał H wysokości dwóch wersów

[hasła: skarga, król, książę, sędzia, miasto, zasadzka, droga królewska, zranienie, pokój, gorący uczynek, sąd, wyrok, prawo]

[55] Si^a vulneratus vir ad iudicium decuctus fuerit in facto manifesto, et ita inbecillis et debilis fuerit, ut per tutorem ipsum querulari oportet et prolocutorem per sententiam petat, extunc tali modo sic procedat querimonia: “Domine iudex, si me vulnerato huic dedistis pro advocatione, extunc in sententia requiro, si per iusticiam insidias aliquem pati debeam, aut sustinere, cum suam causam propter talis facti^b exigenciam teneo.” Extunc sibi diffinitur, quod non. Extunc sibi petat correccionem. Cum obtinuerit, tunc petat colloquium pro consilio, et cum colloquium habuerit, tunc requirat, qualiter suam querelam inchoare debeat, et hoc per sententiam diffinitivam, ut sibi proficiat in iure suo. Extunc diffinitur sibi cum clamore. Tunc interrogetur sentencialiter, si requiri debeat ab ore ad os, a quo suam habeat lesionem. Tunc sibi diffinitur, quod debeat. Extunc emittuntur duo scabini et cum ipsis prece, aut duo viri, qui iudicio astare consueverunt, qui ab ipso solo audiant, a quo recep[er]it vel habuerit suam lesionem, vel quis in eo pacis fregerit federa. Extunc requiritur sentencialiter, si interrogari debeat circa iuramentum prestitum aut ius civitatis, quid ab eo audierint. Tunc unus interrogetur ad dicendum, quid ab eo audierint. Audita sententia responsiva, tunc in sententia requiratur, [k. 131r] si iam profecerit, deinde querelam incipiat: “Domine iudex, placeat attente audire.” Tunc hic conqueritur rebus super unum ·N· et Henricum, quod ipsi venerunt intra municipale, et pacem in eo infregerunt, et ipsum vulneraverunt aut suum affinem proximum trucidaverunt, si homicidium fuerit, et ipsum spoliaverunt corpore et rebus, pro eo iudicium petit. Extunc ter vocantur, quando citati per clamorem ter fuerint, tunc conqueratur ulterius et nominent malefactores, ut prius querulatum fuerat. Idem faciat tertia vice. Extunc inducie inducantur per noctem. Si tunc non conparent, proscribentur. Si autem conparent, duellum in eis acquiri potest.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b jedno z możliwych rozwinięć abreviacji fa

[hasła: zranienie, sąd, wyrok, skarga, sędzia, sprawiedliwość, posiedzenie, ławnik, szkoda, przysięga, prawo, zabójstwo, kradzież, zranienie, otrucie, noc, pojedynek sądowy]

[56] ^aDe furto aut spolio.^{-a}

Quando^b vir furem aut spoliatorem protestari voluerit, qui cum manifesto facto ad iudicium cum clamore deductus fuerit, qui conqueratur: “Domine iudex,

conqueror Deo et vobis super meum furem, quem cum apparenti furto captivavi et ligatum ad iudicium usque deduxi, quod pervenit intra meos quatuor angulos et subtraxit michi mea bona, super quo habeo bonum testimonium cum hiis, qui meum clamorem audierunt, et ipsum volo vincere iure meo ac meo testimonio, ut hic michi ius dictaverit. Et requiro, quomodo ipsum vincere debeam, ut michi proficiat in iure meo.” Extunc sibi diffinitur metseptimus^c, si furtum presens fuerit. Idem iudicium fiat pro spolio et super raptorem.

^{a-a} podkreślenie in rubrum; ^b ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów; ^c metviius

[hasła: kradzież, złodziej, gorący uczynek, sąd, skarga, sędzia, dobra, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik]

[57] Qui^a monomochaliter suum equalem salutare seu alloqui voluerit, hunc iudicem petere oportebit, ut se intromittere possit de uno pacis suo violatore, quem videat in presenti. Cum sibi hoc per sententiam diffinitum fuerit, tunc in sententia requirat, per quem modum se intromittere debeat, ut sibi in iure suo proficere possit. Tunc sibi diffinitur, curialiter per horam vestimenti. Et cum se de ipso intromissit, quod statim facere potest, si vult, aut pro eo habere colloquium. Tunc ipsum inculpare oportebit, quod in eo pacem infregit, eodem modo super eum queruletur. Tunc iterum ipsum inculpare debet, quod ipsum depredaverit et tantam vim in eo fecerit, quam bene possit protestari. Tunc aut vulnus aut cicatricem demonstret, si vulnus sit sanatum. Tunc ulterius conqueratur, quod ipsum spoliaverit bonis suis et de ipsis tantum receperit, quod bene duellum meretur. Hec tria criminalia facta omnia simul conqueratur, de quocunque illorum trium obliviscitur aut tacuerit, extunc suum duellum amisit. Tunc ulterius loquantur: tunc solum ipsum in persona propria vidi, et ipsum clamore proclamavi. Si fateri voluerit, diligo, et si non fatebitur, ipsum omni iure vincere volo, ut michi vulgus iudicaverit, aut scabini. Extunc ille petat satisfacionem, si voluerit. Facta satisfacione ille suam exhibeat innocenciam, hoc est iuramentum, quod ipsum iurare oportet, ad iuramentum monomachale, si ipsum iure incitaverit, hoc perficere poterit pre inbecillitate corporis sui. Quivis vir potest se a duello excusare illi viro, qui sibi paris condicionis non fuerit. Ille autem, qui melioris nature fuerit, ille preesse non potest illi, qui deterioris nature fuerit, si ipsum alloquitur. A duello cedere potest, qui post meridiem allocutus fuerit, nisi ante meridiem esset inchoatum, iudex eciam debet dare clipeum et gladium illi, super quem allocutum fuerit. A duello et excipere potest vir suos affines, si uterque suus affinis et ita consanguineitatis linea coniuncti fuerint, quod simul pugnare non poterint. Iudex eciam duos nuncios dare debet cuilibet horum, qui pungnare debent, qui videant, qui habeant attinencia secundum veram consuetudinem. Coreum et linea indumenta induere possunt, quantum placet. Caput et pedes antea nudi sint, in manibus cirothecas habeant, unum gladium in manu et alio cinctus, aut duobus, hoc arbitrio eorum committitur, unum clipeum in manu rotundum, ubi non aliud, quam lignum aut coreum sit, preter manu

tectorium, quod debet esse ferreum, unam tunicam absque manicis super preparamenta. Eciam iudex debet indicare pacem circa collum, quod nemo ipsos duos impediat circa duellum. Cuilibet ipsorum iudex unum virum dare debet, qui phalangas ferant, qui ipsos non impedian, si unus [k. 131v] ceciderit, quod phalangam interponat, aut si vulneratus fuerit. Vel phalangam desiderat, hoc idem facere, nisi voluntas fuerit. Postquam circulo pax indicta fuerit, ambo debent circulum $\vdash$ affa^b $\dashv$ affectare, quem ipsis iudex licere debet. Finalia fragmenta de virgis gladiatorum deponere debent, nisi a iudice licenciam habuerint. Ambo ornati debent ire ante iudicem, et ambo iurare debent: unus, scilicet actor, quod causa sit vera, pro qua super ipsum querelam fecerit, et reus respondeat, quod sit $\vdash$ qui^b $\dashv$ innocens. Sicut ipsos Deus adiuvet ad suum duellum. Sol et ipsis debet dividi recte, quando primo conveniunt. Si vincetur ille, super quem conqueritur, tunc iudicetur sententia capitali. Si autem vicerit, dimittetur pena cum emenda. Actor primo circulum intrabit. Si alter diu tardaverit, iudex debet ipsum per preconem mittere vocare in illa domo, ubi se preparaverit, et duos iuratos cum ipso mittere debet. Sic citari primo, secundo, tercio, et si ad terciam citationem non venerit, tunc querulator $\vdash$ fu^b $\dashv$ surgat et se in duellum induci exhibeat. Percuciat statim duos ictus et eciam figat contra {figat contra} ventum, cum eo ipse suum adversarium devicit tali causa sive $\vdash$ qre^b $\dashv$ querela, pro qua ipsum fuerat allocutus. Iudex sibi iudicare debet, sicut si esset per duellum convictus, si mortuus fuerit, debet, quia sicut in furto vel rapina, aut in tali crimine occisus fuerit. Si autem mortuus tunc vii testibus protestari poterit, extunc duellum non indiget exhibere contra ipsum. Si autem alter cognatus mortui, quiscunque fuerit, loco ipsius ad duellum se exhibuerit, hic confrengerit omne testimonium, quia tunc ipsum absque duello vincere non potest, ut superius est expressum. Sin vincetur et ille, qui ad duellum captivatus aut solutus fuerit, aut promittit aut caucionem fideiussoriam fecerit conparere et non conparuerit ad iustam responsivam.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów; ^b skreślone ręką autora podstawy

[hasła: sędzia, pokój, wyrok, prawo, pojedynek sądowy, skarga, droga królewska, oskarżenie, rana, blizna, dobra, sąd królewski, ławnik, gwar, zabezpieczenie, przysięga, niewinność, niepełnosprawność, równy stanem, szlachcic, tarcza, miecz, krewny, zwyczaj, pięściarz, wola, powód, kradzież, świadek, krewny po mieczu, nawiązka, kara sądowa, mulkta, posiedzenie]

[58] Quicunque^a vulneratum seu occisum virum captivum ad iudicium duxerit et ipsum pacis violatorem accusaverit, per duellum vel absque duello si non probaverit secundum iuris exigenciam, eodem iudicio iudicari debeat, quod super ipso procedere debebat, ac si iudicio convictus fuisset, et hoc per pacis iusticiam {pacis}.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: zabójstwo, zranienie, sąd, pokój, skarga, pojedynek sądowy, prawo, pokój, sprawiedliwość, rana]

[59] Si^a vulneratus vir alloquitur hunc, qui ipsum vulneraverit, per duellum et pro debilitate corporis duellum perficere non possit, et si tutorem non habuerit, qui pro ipso pugnare velit, inducie sibi dari debent, quousque suum duellum perficere possit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: zranienie, pojedynek sądowy, opiekun, niepełnosprawność]

[60] Qui^a vitam aut manum pecunia exemerit, quod iure demeruerat, hic suo iure privatur. Qui etiam fideiusserit virum unum pro scelere ad statuendum ipsum coram iudicio, et ipsum statuere non potuerit, reconpensationem ipsum oportet solvere, et sibi in suo iure non obest illi, qui erat fideiussor, extunc nemo proscribi debet, nisi^b culpa que ad collum vel ad manum pertransit.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów; ^b nadpisane przez autora podstawy

[hasła: utrata prawa, pieniądze, wykupienie od kary, kara śmierci, kara ucięcia ręki, poręczenie, zapłata, wynagrodzenie, prawo, wina]

[61] Si^a mulier recipit suppellectilia, ad que spectant oves et omnia cibaria domestica, de quibus vir indiget ad unius anni revolucionem, que in sua inveniuntur proprietate, ad mulierem pertinet medietas.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: gerada, mąż, krewna, część obowiązkowa, okrasa]

[62] Si^a viro moritur uxor, proxima uxoris cognata recipit suppellectilia, que debet viro ornare suum stratum, ut stetit, cum sua uxor vixit, cussino sive sedili vel pulvinare, suum stratum cum lecto, cussino et culcidram, suam sedem cum sedis tectorio, quod singulis diebus de super iacuit, suam mensam mensali et manuterio.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: gerada, mąż, krewna, część obowiązkowa, okrasa]

[63] Mulier^a pro armis bellicis dare debet gladium mariti et suum runcinum meliorem sellatum et meliora arma, que habuit pro corpore unius viri, cum decessit in sua

potencia, deinde datur pulvinar bellicale, lectum et cussina, et unum mensale, et duas pelves, et unum manuterium. Hec sunt omnia bellica arma. Sed tamen diversa apponunt aliqui homines, que tamen ad ea non pertinent, sed quidquid ex hiis nominatis mulier non habuerit, ad hoc compelli non potest, si iuramento obtinuerit pro qualibet re per se. Si ubi patenter ostendi possunt, ibi vir nec mulier iuramento evadere potest. Ubi duo vel tres ad una bellica arma nati fuerint, senior recipit gladium pro se et cetera [k. 132r] dividant inter se equaliter. <Magdeburg b> Et ubi pupilli annos pubertatis nondum attigerint, eorum senior agnatus recipit arma bellica solus, et in eis tutor puerorum sit quousque ad annos discrecionis pervenerint, extunc ipsis reddere tenetur et insuper omnia bona ipsorum, nisi ipsis rationem fecerit, quo ea ad usus eorum converterit, aut per spoliū aut per patens infortunium, absque sua voluntate amissit. Ipse eciam est vidue tutor, quousque maritum duxerit, qui paris condicionis sibi fuerit.

^a ozdobny inicjał M wysokości dwóch wersów; ^b na górnym marginesie ręką odmienną od autora podstawy

[hasła: hergewet, gerada, kobieta, miecz, koń, mąż, przysięga, pełnoletność, lata sprawne, pupil, dobra, opiekun]

[64] Post arma bellica mulier vite provisionem recipere potest et alia omnia, que ad suppellectilia pertinent, hoc sunt omnes oves, auce et annete, ciste cum elevatis tecturis, omnia strata sua pulvinaria, cussina, lintheamina mensalia, pelves, manuteria, lucibula, candelabra, semen linii, et omnia muliebria vestimenta, annulos brachalia et crinalia, psalteria et omnes libros, in quibus mulieres legere consueverunt, qui ad Dei servicium pertinent, sedilia, scrinia, tapecia et vela dorsalia, tectoria, balneamina et omnia pepla, et alia ornamenta capitis muliebria, hoc est, quod ad femine suppellectilia pertinent. Et ad huc diversa sunt clenodia, que ad suppellectilia pertinent, singulariter non nomino, sicut sunt seticule, pectines, forpices, specula. Sed^b tela non incisa, nec aurum, nec argentum non textum non pertinet ad mulieres. Sed quidquid extra prenominata in rebus inventum fuerit, pertinet ad heredes. Si aliquid ex hiis obligatum fuerit circa vitam viri, qui mortuus est, redimet, si vult, ad quem de iure pertinet.

^a ozdobny inicjał P wysokości dwóch wersów; ^b na prawym marginesie ze znakiem wstawienia

[hasła: hergewet, gerada, kobieta, opiekun, wdowa, równy stanem, klejnot, srebro, złoto, zobowiązanie]

[65] Sacerdos^a dividet cum fratre, sed non qui monachus sit. Si puer infra annos pubertatis religionem intraverit, bene potest exire, si vult, et ius observare pheodale et terrestre. Si autem vir, qui annos pubertatis implevit, religionem intraverit, hic se

a iure terrestri ac pheodali alienavit, et sua pheoda vacant, si hoc possit protestari metseptimus^c cum hiis, qui eum monachali vita viderunt.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b na górnym marginesie

[hasła: pełnoletność, lata sprawne, kapłan, mnich, transakcja, lenno]

[66] De^a qua sententia prius requiritur, hoc prius diffiniri debet. Et reus seu respondens possunt habere colloquia pro qualibet causa tamdiu et tot vicibus, quousque eos prece revocet.

^a ozdobny inicjał D wysokości dwóch wersów

[hasła: wyrok, skarga, odpowiedź na skargę, pozwany, posiedzenie]

[67] In^a omni loco iuris est, ut homo aperte non loquatur coram iudicio, postquam advocatum habuerit sive prolocutorem, nisi si iudex requisierit, si verbo consenserit sui advocati, bene potest dicere, ita vel non, aut desuper petere colloquium.

^a ozdobny inicjał I wysokości dwóch wersów

[hasła: sędzia, wyrok, sąd, pełnomocnik, posiedzenie]

[68] Si^a vir pro pecunia fideiussor fuerit et idem vir moritur, sui pueri non tenentur pro eo solvere. Si autem vir fideiussor fuerit, pro pecunia fideiussorem solvere oportet, aut probare, quod pecunia sit integraliter persoluta.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: pieniądze, dług, ojciec, dziecko, dziedzic, zapłata, poręczyciel, poręczenie]

[69] Si^a vir cum fustibus aut baculis percussus fuerit supra dorsum aut supra ventrem, et verbera plana habuerint, et desuper iudicem pro teste habuerit et homines, qui hoc viderunt et audierunt, {est} ipse est super eos duellum propius acquirere, quam ipsi eum vincere possint suo iure. Si autem super caput aut brachia percussus fuerit, quod aliter ostendi non possit, illi^b homines evadere possunt, quod super eos probare possit suo iure. Si autem fatentur, si quis amittit et iudex acquirit suam penam. Sin autem vulnera mortalia fuerint, respondere tenentur cum duello, qui pro eodem iudicialiter fuerint impulsati. Sin autem mortalia non sint, unus respondebit cum duello et alii evadent absque duello, quilibet suo iuramento.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b w rkp. ille

[hasła: pobicie śmiertelne, świadek, sędzia, pojedynek sądowy, bliższość do dowodu, uwolnienie od skargi, przysięga, nawiązka, kara sądowa, mulkta]

[70] Si^a hereditas aliqua sine heredibus inventa fuerit, regie cedet maiestati.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: kaduk, król, spadek]

[71] Si^a vir {vir} occisus fuerit, qui pueros 3 aut plures habuerit, et si vir unus pro eo iudicialiter fuerit impulsatus et evaserit, ut ius dictaverit, et si sibi super eandem querimoniam vera satisfactio facta fuerit, non debet inposterum ab hiis pueris pro eodem homicidio infestari, et quid infestans perdat pro eo quere.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: ojciec, dziecko, zabójstwo, prawo, uwolnienie od skargi, skarga, zabezpieczenie, gwar]

[72] Si^a vir alteri iurare debet coram iudicio, bene potest superponere et deponere absque licencia, quod per hoc [k. 132v] non amittit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: kara, przysięga, sąd]

[73] Si^a aliquis arestat equum et dicit, quod sibi sit subtractus aut de eo sit spoliatus, ad hoc se trahere debet, ut iuris est, tunc ille se bene ad suum venditorem trahere potest et venditorem nominare, super quem se traxerit, et iurare debet tacto sacramento, quod se ad verum trahat venditorem. Quocunque se traxit, ibi oportet eum sequi, non autem ipsum sequi oportet ultra Mare Aquilonis. Et si ibi venditorem habere non poterit, ut se coram iudice iactitavit, tunc sibi fideiussorie faciat cautionem iudici pro pena et pro expensis, quas adversarius suus expendit, et diem nominare, quando ibidem debent [s] querere. Si autem dixerit, quod in foro communi aut libero emerit eandem equum, extunc suam pecuniam, quam pro eodem equo dedit, integraliter amittit, et illi suum equum reddere oportet, et nullam penam pro eo amittit, sibi hoc probaverit, ut iuris est.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: koń, zastępstwo, kradzież, sprzedaż, ewikcja, przysięga, odpowiedzialność, sąd, poręczenie, pieniądze]

[74] Quando^a iudex suam penam extorquet, ulterius nec aliquam per hanc penam potest extorquere. Et si vir aliqua bona iudicialiter alloquitur, ut iuris est, aut hereditatem, pro eo non indiget dare iudici quitquam, cum sibi per iusticiam iuvare teneatur.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: sędzia, kara sądowa, mulkta, dziedzictwo, prawo, sprawiedliwość]

[75] Et^a si vir suam querelam promiserit tenere et medio tempore concordatum propter bonum pacis fuerit, pro eo non plus amittit, quam iudex acquirit suam penam.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów

[hasła: sędzia, kara sądowa, mulkta, skarga, pokój]

[76] Et si vir proscriptus fuerit aut ad sententiam mortis iudicatus vel condemnatus, nullus bona sua recipere habet, quam sui veri heredes.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów

[hasła: kara śmierci, konfiskata dóbr, dziedzic, spadkobierca]

[77] Si^a vir moritur, qui habeat pueros et bona habuerit nulli donata, pueri sui sibi succedunt, si equales sibi fuerint in nature. Et scire debet, quilibet legens, ubi scribitur agnatus, designat ex parte patris et ex parte gladii. Et ubi cognatus, ex parte matris designatur. Et si ex hiis pueris unus decesserit, mater sibi in sua parte succedit. Et mater cum hiis bonis nichil facere potest absque heredum consensu aut voluntate.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: ojciec, dziecko, dobra, spadek, równy stanem, matka, wola, zgoda]

[78] Si^a aliquis super aliquem conqueritur pro debito aut pro pecunia ludo aut taxillis acquisita, pro eo sibi nemo habet respondere. Eadem si conqueritur quis de alio pro cibariis preparatis aut coctis, hic propius est obtinere iuramento, quam ille ipsum evadere poterit iuramento.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: skarga, dług, pieniądze, odpowiedzialność, przysięga, żywność]

[79] Qui^a se extraxerit a descriptione et solutus, iudicatus fuerit, iudex tamen in eo obtinet suam penam. Et si sibi iudex fateri noluerit, ipse bene potest deponere per unum, qui eidem iudicio interfuit, quia nec captivus iudicio comparuit, nec proclamatus. Si autem iudex ipsum inposterum abiurare voluerit, ipsum in ullo ulterius abiurare potest, quam ad suam penam, si super eo testes habuerit, quod se extra descriptionem abiuravit.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: kara, sąd, uwolnienie, sędzia, świadek, przysięga]

[80] Quando^a puer duodecim est annorum, tunc potest eligere pro sua voluntate, quem voluerit pro tutore. Et qui suus fuerit tutor, matri rationem facere habet et adolescenti, quid cum bonis factum fuerit.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: dziecko, opiekun, matka, rachunek, sprawozdanie]

[81] Si^a vir alloquitur aliquem, quod suus sit illiber, si potest suam libertatem protestari, propius est eum evadere, quam ille ipsum vincere possit. Libertatem suam vir probare potest cum tribus cognatis et tribus agnatis, sic metseptimus^b esse debet, sive fuerit vir sive femina.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: wolność, bliższość do dowodu, uwolnienie od skargi, krewny po mieczu, krewny po kądzieli, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, mężczyzna, kobieta]

[82] Si^a bona domini sui servus perluserit taxillis, aut obligat aut vendit, dominus bene potest ea arrestare suo iure, ut se ad ea trahat, ut iuris sit. Sin autem propria sua bona deluserit, aut quocunque modo a se alienaverit sua voluntate, dominus super ea^b nichil alloqui potest, quia servus solvere tenetur, et sic domino pro bonis servi non est respondere licitum. Sin autem servo suus equus, aut alia sua bona furtive, aut spoliando recepta fuerint absque culpa servi in $\vdash_{dm} \dashv$ domini servicio, hoc debet dominum solvere servo, et pro eo respondetur, si super eum queruletur.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b w rkp. eo; ^c skreślone ręką autora podstawy

[hasła: sługa, pan, gra, skarga, dług, pieniądze, koń, kradzież, transakcja]

[83] Quicunque^a alteri bona sua ad servandum dederit, aut in deposito posuerit, si subtracta fuerint, aut combusta, aut mortuum fuerit, si equus aut alia ^b alia ^b fuerint, non debet aliquod dampnum sustinere, si presumpserit iurare, quod absque sua culpa amissum sit. Quod autem viro obligatum aut concessum fuerit, hoc in distincte^c reddere tenetur, aut solvere secundum valorem suum. Sin autem moritur equus aut pecus infra obligationem absque illius culpa, cui obligatum fuerat, si hoc probaverit, aut iuramentum pro eo prestare presumpserit, quod sine ipsius culpa decessit, non solvit, sed suam reconpensam amittit, in qua sibi fuerat obligatum.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b skreślone przez autora podstawy; ^c odczyt niepewny

[hasła: dobra, depozyt, kradzież, pożar, koń, bydło, szkoda, przysięga, wina, zobowiązanie, przysięga, zapłata, wynagrodzenie]

[84] [k. 133r] <Magdeburg ^a> Si^b vir conqueritur super alterum cum testibus pro suo debito, hoc bene potest obtinere mettercius cum viris fidedignis tacto sacramento, aut ille evadere cum testibus.

^a na górnym marginesie ręką odmienną od autora podstawy; ^b ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: skarga, dług, świadek, niewinność, zapłata, przysięga, samosiódm, współprzysiężnik]

[85] Si^a super virum conquestum fuerit et satisdacionem pecierit, alter eam sibi non potest denegare, quin ipsam sibi faciat, si eum per sentenciam ad hoc compulerit. Sin autem satisdacionem fecerit sibi, ad suum ius non nocet, nec ille plus lucratur cum satisdacione, qui eam petit, nisi quod ipsum nullus amicorum suorum ammodo potest pro hac causa. Per quam satisdacionem fecit infestare, nec suam querimoniam meliorare.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: skarga, gwar, zabezpieczenie, wyrok, prawo, krewny]

[86] Omnis^a querela, que ad iudicium pro capitali crimine in facto manifesto deducta fuerit, debet conqueri clamore propter factum manifestum, quod ostendi potest. Manifestum factum est, ubi vir cum furtu captivus ad iudicium deductus fuerit cum clamore. Item factum manifestum est ibi, ubi aput unum cultellus aut gladius aut alia offendicula in manu deprehensa fuerint, cum quibus pacem violavit, aut si in fuga facti captivatus ad iudicium deductus fuerit cum clamore. Hunc actor metseptimus^a vincere debet circa ius pacis, si manifestum cum reo factum ad iudicium deductum fuerit.

^a ozdobny inicjał O wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: skarga, kara śmierci, sąd, gorący uczynek, kradzież, miecz, nóż, sztylet, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, prawo, pokój, pozwany]

[87] In^a iudicio burgravii Maydeburgensis potest vir bene virum pro debito querulari super actorem, oportet ab uno iudicio burgravii ad aliud iudicium suam sequi querelam, ita semper quod suo adversario denunciaret. Sin autem super virum querimonia cum testimonio facta fuerit coram iudicio, et si dicit, quod persolverit, hoc probabit per homines fidedignos propius, quam ille ipsum vincere possit, quod facere potest incontinenti, si vult, aut per 6 ebdomadas in iudicio sculteti. Sin autem iuramentum unica manu prestare debet, hoc in eodem iudicio facere oportet.

^a ozdobny inicjał I wysokości dwóch wersów

[hasła: burgrabia, Magdeburg, dług, powód, sąd, skarga, zapłata, świadek, termin, sołtys, przysięga]

[88] Iudex^a debet iudicium exercere, et de eo temptare cottidie in vero iudicii loco, nisi sit, quod vir conqueri pro debito absque testibus voluerit, quod statim iudicare potest sine mora. Reconpensam et emendam et penam iudicis solvere de[ben]t ad diem, ut fuerit diffinitum iure.

^a ozdobny inicjał I wysokości dwóch wersów

[hasła: sędzia, sąd, świadek, skarga, zwłoka, zapłata, kara sądowa, mulkta, nawiązka, zapłata, wynagrodzenie, zwyczaj, powód]

[89] Si^a viro sua bona publicata seu fiscata fuerint, in eo, qui hoc in fiscacionem deduxerit cum fiscacione tribus diebus et tribus noctibus. Insuper in eo debet comedere et bibere, scilicet^b et dormire. Deinde debet coram iudicio pronunciare tribus vicibus semper ad duas ebdomadas, ad quartum iudicium iudex sibi pacem desuper formare debet, et sibi appropriare, et sentenciis scabinorum. Extunc vendere potest cum scitu et si aliquid ultra suum debitum superfuerit, cum scitu illi reddere debet, cuius fuit hereditas. Sed si deficit, agat ulterius^c.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b odczyt niepewny; ^c podkreślone in rubrum

[hasła: konfiskata, dobra, posiadanie, sąd, krewny, termin, sędzia, pokój, wyrok, ławnik, sprzedaż, dług, dziedzictwo, własność]

[90] Si^a vir aliqua bona aut quidquid suarum rerum fuerit, quod sibi subtractum aut raptum fuerit, ad hoc se unica manu trahere debet et iurare tacto sacramento,

quod tunc suum fuerit et nunc suum sit, cum sibi subtractum seu raptum fuerit. Sin autem equus fuerit, quem vir alloquitur, quod sibi subtractus, aut de eo spoliatus sit, ad hoc se trahere debet, cum suo dextro pede calcare debet equo super suum pedem anteriorem, et sinistra manu equum capere per dextram aurem, et petere debet reliquias et prolocutorem. Et iurabit equo super caput tacto sacramento, quod tunc suus fuit et nunc suus sit, cum sibi subtractus aut de eo spoliatus fuerit. Extunc ille se trahat ad suum venditorem et ipsum iurare oportet super $\vdash f^b \vdash$ sanctos, quod trahat se cum equo ad verum venditorem, ubi eum sequi oportet, nisi ultra Mare Aquilonis. Si autem dixerit, quod equum emerit in foro libero, aut communi, et venditorem habere non possit, equum amittit et suum argentum pro equo datum, sed non iudici demeretur.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b skreślone przez autora podstawy

[hasła: skarga, przysięga, konfiskata, koń, kradzież, sprzedawca, srebro, kara]

[91] Si^a vir super virum conqueritur pro debito a manu mortua, et ipsum infestare voluerit secundum edictum iuris, hoc facere potest unica manu tacto sacramento, si ille consenserit. Sin autem dixerit hic, super quem querimonia prolata fuerit, quod de debito nesciat vel in eo non sit obligatus, aut quod persolverit, hoc iurare oportet metseptimus^b tacto sacramento.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: skarga, dług, prawo, przysięga, zapłata, zobowiązanie, samosiód, przysięga, współprzysiężnik]

[92] Si^a vir cum scitu ad iusticiam se exhibuerit, $\vdash a^b \vdash$ et alter noluerit aut spreverit, et vulneret illum non querulando absque iure, et vulneratus veniat ad defensionem et vulneret illum mutuo^c, [k. 133v] et qui primo vulneravit suum adversarium, prius ad iudicium veniat et conqueratur, alter, cui facta sit violencia, eciam postea veniat circa lucem eiusdem diei et dicat, quod initium illius fuerit et non suum. Si hoc, ut iuris est, metseptimus^d protestabitur cum probis hominibus, qui hoc viderunt et audierunt, vel qui presentes fuerunt, primam querelam acquirit. Sed si sua querela pernoctabitur, hoc facere non potest.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b skreślone przez autora podstawy; ^c przerobione z motuo; ^d metviius

[hasła: sprawiedliwość, zranienie wzajemne, skarga, obrona, sąd, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, syn, zastępstwo]

[93] Si^a mulier deprehensa fuerit in facto manifesto in homicidio aut vulneribus duello dignis, hanc vir propius est vincere metseptimus^b cum hominibus fidedignis, quam innocens fieri possit. Extunc ipsam iudicium pati oportet. Si autem vir querulatur super feminam pro homicidio aut vulneribus, quod eadem die factum sit aut visum, et si femine [s] caucionem fideiussoriam fecerit supra ius, de quo femina propius evadere metseptimus^b [s] cum hominibus fidedignis, quam alias eam vincere possit. Si autem mulier aut vir inculpatur pro querimoniis pernoctatis, eo propius est evadere femina aut vir unica manu tacto sacramento, quam aliquis eam vincere possit, aut aliquid inposterum contrarium pati.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius

[hasła: kobieta, zabójstwo, zranienie, gorący uczynek, samosiód, przysięga, współprzysiężnik, niewinność, skarga, uwolnienie od skargi, zwłoka]

[94] Si^a vir duplices pueros habuerit et primos antea eradicaverit exponendo, et si secundis pueris postea aliquid in suis bonis, et moriatur idem vir, hoc secundi pueri ante tollunt. Extunc quidquid superfluum fuerit, hoc equaliter inter se dividunt, cum omnes equales sibi fuerint in natura.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: dzieci, wydzielenie, darowizna, dobra, równy stanem, podział]

[95] Si^a vir scabinum indecenter in scampno in iudicio bannito increpaverit, si hoc probaverit per suos consodales, qui audiverunt, illum oportet emendam dare scabino et iudici suam penam. Quod sit emenda aut pena conpare libro 2° Registro.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: ławnik, sąd wyłożony, zniewaga, sędzia, kara sądowa, mulkta, nawiązka]

[96] Si^a super virum querimonia facta fuerit pro homicidio aut vulneribus, et ipse acomodaverit circa suam hereditatem ad conparendum, et non conparet, et profugus factus fuerit, tunc debet vocari clamore, ut iuris est. Et si non conparet iudicio eodem secundo^b, debet tunc proscribi et reconpensa super suam hereditatem computatur, et iudici sua pena. Et eciam nullus alcius cogi potest caucionem facere fideiussoriam, quam ut se extendit sua reconpensa, nisi sit pro debito, quod maius sit.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b odczyt niepewny

[hasła: skarga, zabójstwo, zranienie, ucieczka, prawo, sąd, zapłata, wynagrodzenie, dziedzictwo, spadek, kara sądowa, mulkta, poręczenie, zabezpieczenie, dług]

[97] Si^a casu contencio oritur in clara die, si probus pro eo accusetur, qui ibi visus non fuerit, de quo propius est evadere metseptimus^a cum hominibus fidedignis, qui presentes fuerunt, quam in eo duellum acquirere possit. Si autem super virum ydoneum circa noctis tempestatem querimonia facta fuerit pro homicidio aut vulneribus duello dignis, de quo propius evadet metseptimus^b cum hominibus bonitate probatis, circa quos tunc fuit, cum factum perpetratum est, aut ita, quod sit de facto innocens.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: skarga, bliższość do dowodu, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, pojedynek sądowy, zabójstwo, zranienie, przestępstwo nocne, uwolnienie od skargi, niewinność]

[98] ^a-De iure prolocutoris.^{-a}

Quem^b vir pro advocato rogaverit, hunc suam causam tenere oportet, nisi se excusaverit cum pena.

^{a-a} rubryka podkreślona in rubrum; ^b ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: pełnomocnik, prawo, kara]

[99] ^a-De promissione iuramenti.^{-a}

Ubi^b et vir promiserit iuramentum coram iudicio pro enormibus verbis aut depilacione, aut verberibus, vel sanguinis effusione, de quo solutus dimitti non potest, nisi voluntas iudicis fuerit aut consensus. Quid pro eo [^c] perdat, si coram iudicio fatetur, quere libro 2 Registro.

^{a-a} rubryka podkreślona in rubrum; ^b ozdobny inicjał U wysokości dwóch wersów; ^c wyraz nieodczytany, zbliżony do feor

[hasła: przysięga, sąd, zniewaga, wola, zgoda, zranienie]

[100] Quando^a pupilli suum verum tutorem habere non poterint, quousque nullus ipsos ad aliquam responsivam iudicalem deducere potest, nisi prius ad annos pervenerint pubertatis. Quando ad annos pubertatis pervenerit quere libro.

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów

[hasła: pupil, opiekun, lata sprawne]

[101] Si^a vir super alterum conqueritur, qui sibi aliquit abedificaverit [s] de suis bonis aut de hereditate, hoc ille possibilis optinet, qui habet in possessione unica manu, nisi ipsum cum testimonio fuerit allocutus. Extunc possessor cum testibus servat, si vult. Cum quot testibus quere.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: skarga, dobra, dziedzictwo, spadek, posiadanie, świadek]

[102] Nullus^a alterum impedire debet coram iudicio, postquam bannitum fuerit cum iniuriis, talibus impedimentis, que ipsum impedire possint in sua querela, sicut clamore aut turpiloquiis, aut ceteris insolenciis. Si hoc contra iusticiam fecerit, et si paciens ipsum protestare poterit cum iudice et scabinis, [k. 134r] extunc suam acquirit emendam et iudex acquirit suam penam. Si contingerit in iudicio castellani, tria talenta demerentur, et in iudicio sculteti octo solidos. Et ubi homo suam emendam acquirit, ibi et iudex suam penam acquisivit. Quid sit emenda et quid pena et quid reconpensacio quere libro 2° Registro. <Magdeburg b>

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów; ^b na górnym marginesie ręką odmienną od autora podstawy

[hasła: sąd wyłożony, skarga, przeszkoda, sprawiedliwość, sędzia, ławnik, nawiązka, kara sądowa, mulkta, kasztelan]

[103] Nunc^a attendatur, si scultetus aliquem impedierit in sua querela et sibi iusticiam non fecerit, et si hoc sibi iniuste recusavit. Si super eo coram castellano aut avvocato impulsatus fuerit cum testibus, extunc nisi cum testibus evadere potest. Cum qualicunque testimonio super iudicem querulatum fuerit, tali testimonio ipsum evadere oportebit, sive sint scabini aut alii astantes iudicio. Si autem hoc coram iudicio bannito actum fuerit, tunc melius vinci potest testibus iure, quam cum testibus evadere possit. Si autem vir cedere voluerit a testimonio et ipsum inculpare cum suo scitu, de quo unica manu evadere potest. Quando querimonia coram avvocato super ipsum facta fuerit pro hac causa, pro eo respondere tenetur sine mora, ita quod ibi sit iudicium bannitum, quia ipsum oportet esse ibi presentem, nisi legale impedimentum ipsum occupaverit. Quod impedimentum statim probare oportet. Si hoc non ostenderit et non nominaverit, et hoc per iusticiam denegaverit facere et se excusare de sua iniuria, quam exercuit, et se ad iusticiam exhibere [debet], extunc condempnatur avvocato in decem talentis idem scultetus et illi suum debitum, de quo denegavit, facere iusticiam, et medio tempore quo illi non solvit solus, aut se iure excusaverit iudicio proximo, tunc medius iudicio esse non potest, nisi se ex hac culpa eximerit, secundum ut est premissum. Si autem pro facto criminali iudicium facere recusavit, sicut pro homicidio aut vulneribus, aut furtu, aut spolio, aut violencia, incendio, aut hiis similibus, que criminalia facta tanguntur,

idem iudicium super eum ire, quod super illum ire debuerat^b, pro eo nec reconpensam aliquam facere potest, si in hiis vincitur, ut iuris est. Sin autem vir productus in captivitatem presentatus fuerit ad tenendum, dum iure ipsum evaserit aut amiserit absque sua culpa aut negligencia pro crimine, quod transit ad collum, pro eo solvet integram reconpensam. Si autem pro manu, tunc mediam solvet reconpensam et hoc iuramento tacto sacramento iurare oportet, quod si parcere noluerit, et quod ipsum absque omni sua culpa evasit. Integra reconpensa facit xviii talenta, media reconpensa facit ix talenta.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów; ^b poprawione z dabuerat

[hasła: sołtys, skarga, sprawiedliwość, przestępstwo sądowe, uwolnienie od skargi, ławnik sędzie, odpowiedzialność, przeszkoda, świadek, wójt, skazanie, dług, wina, przestępstwo, kradzież, zranienie, zabójstwo, podpalenie, kara śmierci, zapłata, wynagrodzenie, przysięga, kościół]

[104] Nunc^a de advocato attendatur, si non iuste iudicaverit, cum sibi querulatur, et hoc propter amorem aut munera, aut ob aliquam causam obmittit, aut si solus noxam fecerit iniustam, quod de iure facere non debuit, postquam ad iudicem sit electus ius confortare et iniurias humiliare^b. Si querela super ipsum in suo iudicio facta fuerit, tunc scultetus iudex esse debet super advocatum et ad hoc cogitur cum sententia, quod super ipsum habeat querulare et per sententiam petat, quod alium iudicem ponat loco sui, quod ipsum facere oportet. Tunc locet scultetum, qui sibi iudicare debet |solummodo^c| simili modo, ut advocatus super scultetum iudicare debuit. Eodem modo scultetus iudicet advocatum. Idcirco advocatus iudicium bannitum absque sculteto habere non potest, quia coram eo iure se debet exhibere, si super ipsum aliquis habuerit querulare. Si hoc contra iusticiam anno [et] die quod recusaverit, tunc domino terre iudicium vacat, quod habuit, sub banno regio, si persecutus fuerit cum veris sentenciis.

^a ozdobny inicjał N wysokości dwóch wersów; ^b odczyt niepewny; ^c skreślone ręką autora podstawy

[hasła: wójt, skarga, wyrok niesprawiedliwy, sołtys, sędzia, odpowiedzialność, sąd wyłożony, rok i dzień, termin, sąd królewski]

[105] Obsidia^a et quod femine stuprantur, et irruenciam domiciliorum burgravius iudicat et nemo alter nec scultetus. Si irruencia domicilii probabiliter ostendi potest cum edificiis vulneratis aut vulneribus, si super hoc iudicem et homines, qui clamorem audierunt, habere potuerit in testimonium, oportet desuper respondere cum duello, quam cum iuramento evadere possit.

^a ozdobny inicjał O wysokości dwóch wersów

[hasła: zasadzka, gwałt, napad na dom, burgrabia, rana, sędzia, odpowiedzialność, pojedynek sądowy, przysięga]

[106] Si^a aliquis alteri irruenciam fecerit domicilii nocte aut in die, et si ille ipsum detinuerit [k. 134v] in facto manifesto, et ipsum captivum cum clamore ad iudicium perduxerit, si super eo homines, qui suum clamorem audierunt, habere poterit metseptimus^b suorum vicinorum, factum ostendere poterit, ut iuris est, illi ad collum transit. Si autem factum manifestum ostendi non potest, extunc ille propius est evadere metseptimus^b, quam per eum ^cvinci possit^c.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius; ^{c-c} podkreślone in rubrum

[hasła: napad na dom, przestępstwo nocne, przestępstwo za dnia, skarga, sąd, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, krewny, kara śmierci, prawo, gorący uczynek]

[107] Et^a si vir suam querelam promiserit tenere, et si medio tempore concordatum fuerit inter eos, extunc pro eo non plus amittit, nisi iudici dat suam penam.

^a ozdobny inicjał E wysokości dwóch wersów

[hasła: skarga, ugoda, kara sądowa, mulkta, sędzia]

[108] Si^a vir querulatur super alterum pro debito, quod sibi a patre suo teneatur, ipse debet super eo certificari, ut iuris est. Sin autem iurare voluerit, quod sibi pater suus debitum persolverit, hoc ipsum facere oportet metseptimus^b post manum mortuam. Sin autem dixerit, quod ipse persolverit, ^choc iurabit mettercius.^c

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów; ^b metviius; ^{c-c} podkreślone in rubrum

[hasła: skarga, dług, ojciec, prawo, zapłata, samosiódm, przysięga, współprzysiężnik, samotrzeć]

[109] Si^a aliquis habuerit equum vel canem aut aliud pecus quicumque sit, quod loquela careat, et noxam fecerit sive dampnum, si dicit suum non esse dampno perpetrato, sibi in suo iure non nocebit. De hoc quere plenius Libro 2 Registro.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: koń, bydło, szkoda, prawo]

[110] Si^a aliquis spoliaverit cives suos, qui proprium aut feodum aut hereditatem habeat intra municipale et hoc non prehabita querela facit ante dominum terre aut ante suum iudicem, illi sua edificia abiudicare supra suam curiam debent et secari, et illa edificia erunt communia et omnibus publicabuntur hominibus.

Sin autem iudicialiter edificia fiscata fuerint, ita quod ibi femina aut puella stuprata fuit intra illud edificium, eciam resecari debet et abinde nullas duci.

^a ozdobny inicjał S wysokości dwóch wersów

[hasła: własność, lenno, dziedzictwo, mieszczanin, sędzia, budynek, konfiskata, kobieta, dziewczyna, gwałt]

[111] [^a] Hoc^b est illud iudicium et illud iuramentum, cum quo aut per quod Iudeus iurare sive evadere debet Christianum, quod scriptum est in iure imperatorum. Ipse debet verti contra solem seorsum et stare nudipes super unam sedem, indutus pallio aut clamide et pilleum Iudaicum habere debet super caput. Si lapsus ter fuerit, totidem fertonem amittit. Et si quarto manet in causa reus, tunc dicit ille, qui sibi predicat iuramentum: “Ego te moneo, Helya iudice, per has tres litteras et per hanc legem, quam Deus dedit Moysi in tabulla lapidea in monte Synai, quod liber iste aut hoc rodale verum ac iustum sit, super quod tu, Iudee, iurare debes huic viro Christiano, pro tali culpa sive causa pro qua te huc ad iudicium duxit.” Extunc sic iurare debet, et sic sibi predicetur iuramentum, ut sequitur.

^a zmiana narzędzia pisarskiego; ^b ozdobny inicjał H wysokości dwóch wersów;

[hasła: przysięga, Żyd, Chrześcijanin, prawo cesarskie, Mojżesz, Synaj]

[112] Quod^a tu in hac causa reus non sis, pro qua hic idem Christianus te inculpat, ut te adiuvet. Idem Deus, qui fecit celum et terram, aerem, rorem, montes cum vallibus, frondes, flores ac gramina. Et si reus sis, quod te terra absorbeat, que Dathan et Abyron absorbuit, et si reus fueris, quod te venenum, iquinaria^b ac lepra invadat, que precibus Helyzey, Ihezi invasit, aqua Naaman curatus fuit. Et si reus fueris, quod te ignis conburat celestis et caducus te invadat morbus, et sanguinis fluxus. Et tibi accidat, ut uxori Loth, que transmutata fuit in statutam salis, dum Sodoma periit et Gomorra. Et si reus sis, quod ad sinum Abrahe non pervenias, nec eciam ad resurrectionem pervenias, ubi Christiani Iudei, et omnes gentiles ante Creatorem omium resurgent. Et si reus sis, quod te lex deleat, quam Dominus dedit Moysi in monte Synai, quam Deus solus scripsit suo digito supra tabulam lapideam, et confundet te omnis scriptura, que scripta est in Quinque Libris Moysi. Et si tuum iuramentum non iustum nec mundum fuerit, quod te deleat Adonay et sue deitatis potencia.

^cExplicit ius municipale anno Domini 1368, dominica Invocavit me [26 II].^{-c}

^a ozdobny inicjał Q wysokości dwóch wersów; ^b w rkp. iqwynaria; ^c ^{-c} podkreślone in rubrum

[hasła: przysięga, Żyd, Chrześcijanin, powód, Sodoma, Gomora, Lot, Mojżesz, Synaj, Datan, Abiram, Naaman, Jozue]

